

Dr.sc. **Daniela Gračan**, docent
Dr.sc. **Romina Alkier Radnić**, docent
Dr.sc. **Ana Vizjak**, docent
Fakultet za turistički i hotelski menadžment u Opatiji
Primorska 42, 51410 Opatija, Hrvatska

Razvoj nautičkog turizma na mediteranu

Sažetak

Korištenje Mediterana ili Sredozemnog mora u plovidbene svrhe koristi se tisućljećima. Uz poslovno korištenje tog mora tijekom posljednjih stoljeća razvijalo se sportsko, znanstveno ili turističko korištenje. Nastavno na to posljednjih sto godina dolazi do korištenja Mediterana u posebne svrhe, a to je zadovoljstvo čovjeka za plovidbom kao vrstom aktivnog odmora. Takva vrsta odmora se normalno vezuje uz turistička kretanja.

Mogućnost korištenja nautičkog turizma na Mediteranu ovisi o mnogo čimbenika, a najvažniji su oni koji ovise o kapacitetu prihvatna plovila, mogućnosti popravaka ili remonta, opskrbe, ekologiji, pravnim propisima, zemljopisnim položajima luka, političkim odnosima i slično. Svaka od zemalja, koje razvijaju ili samo koriste nautički turizam ima svoje strategije razvoja, teškoće ili dobre strane u pristupu tom dijelu turizma. Za pravilan razvoj nautičkog turizma treba, uz tehničke i tehnološke čimbenike, posvetiti posebnu pozornost drugim aspektima, koji su vrlo bitni za uspješan razvoj nautičkog turizma.

Pri određivanju razine korištenja nekog prostora za potrebe korištenja za nautički turizam treba uzeti u obzir više čimbenika: a) odrediti mogućnost izgradnje nautičkih kapaciteta, b) odrediti stroge mjere kontrole poštivanja izgrađenog, c) organizirati zbrinjavanje otpadnih tvari iz objekata nautičkog turizma, d) osigurati sigurno uplovljavanje ili isplovljavanje plovila iz pristaništa. Pri tome treba obratiti pozornost o smanjivanju svih vrsti zagađenja, koja se javljaju korištenjem nautičkog turizma.

Ključne riječi: Nautički turizam, razvoj, dosezi, mogućnosti razvoja na Mediteranu, hrvatski nautički turizam

Uvod

Korištenje Mediterana ili Sredozemnog mora u plovidbene svrhe koristi se tisućljećima. Uz poslovno korištenje tog mora tijekom posljednjih stoljeća razvijalo se sportsko, znanstveno ili turističko korištenje. Nastavno na to posljednjih sto godina dolazi do korištenja Mediterana u posebne svrhe, a to je zadovoljstvo čovjeka za plovidbom kao vrstom aktivnog odmora. Takva vrsta odmora normalno se vezuje uz turistička kretanja. Budući da svaki čovjek po svojoj prirodi traži uvijek nešto što će

ga odvojiti od mase drugih ljudi, a i da istakne svoju posebnost, bogatstvo ili status, tijekom vremena razvili su se neki oblici turizma za koje treba izdvojiti velika financijska sredstva, a koji objedinjavaju sve prije navedene osobine. Nautički turizam je jedan od tih oblika. Nautički turizam na Mediteranu ima relativno dugu povijest razvoja. Kao prvi korisnici te vrste uživanja javljali su se aristokrati ili drugi bogati ljudi priobalnih zemalja.

Tijekom vremena, kako su ostvarivana sve novija tehnička i tehnološka postignuća, nautički turizam se sve više modernizirao i osuvremenjivao. Postupno se izdvojio iz drugih vrsta turizma i postao dostupan samo izabranima. Suvremeni nautički turizam jest elitni turizam i koriste ga samo izabrani. Nastavno na to treba istražiti mogućnosti daljnjeg razvoja nautičkog turizma na obalama svih zemalja koje okružuju Mediteran ili Sredozemno more.

Snažnim razvojem turizma poslije sredine devetnaestog stoljeća, počinje razvoj nekih novih oblika turizma, kao što je nautički. Nautički turizam može se podijeliti na individualni i masovni. Individualni nautički turizam koriste pojedinci i njihove obitelji ili prijatelji, a koji posjeduju vlastite plovne objekte, što služe za njihovo osobno zadovoljstvo. To su plovila vrste čamaca, splav, jahta, trimaran i slično. S druge strane razvio se sustav charter putovanja, unutar kojeg putuje po nekoliko tisuća putnika na velikim putničkim brodovima - cruiserima. Takvi brodovi su građeni na način da mogu korisnicima pružiti sva moguća zadovoljstva, od hrane, pića, spavanja, do zabave, kupanja u bazenima, raznih trgovina, salona za masažu, korištenje sportskih rekvizita, kockarnica i slično. Cijene takvih aranžmana prilagođene su korisnicima i njihovim zahtjevima.

Nautički turizam je fenomen nastao rastom standarda visoke i srednje klase, kojima obične turističke ponude nisu mogle pokriti njihove potrebe.

Nautički turizam naziva se još i maritimni, primorski ili jahting turizam. Sam naziv ukazuje na njegov sadržaj, te način zadovoljavanja potreba njegovih korisnika.¹

Stalnim razvojem nautičkog turizma javljaju se novi oblici i sadržaji koji ga razvijaju i mijenjaju mu strukturu. Pod tim utjecajem, posljednjih godina, javlja se cijeli niz novih oblika nautičkog turizma. Sustavno se nautički turizam može podijeliti na više podvrsta, kao što su veliki ili mali nautički turizam. Veliki nautički turizam djeluje putem trajekata, putničkih brodova, hidrobrodova i slično. Mali nautički turizam obavlja se putem čamaca, jedrilica, jahti, glisera, skutera, kajaka, splavi i slično.

Nadalje, prema vlasništvu plovila, imamo nautički turizam na vlastitom ili plovilu neke institucije. S druge strane, koriste se unajmljena plovila na određeno vrijeme (charter).

Prema motivima koristi se rekreacijski, sportski i ribolovni nautički turizam. Prema organizaciji plovitbe provodi se individualni nautički turizam i grupni nautički turizam. U svim oblicima ta je podjela uvjetna.

¹ Dulčić, A.: Nautički turizam i upravljanje lukom nautičkog turizma, Ekokon, Split, 2002.

Na svaki način svi ti oblici nautičkog turizma služe za rekreaciju, provođenje sportskih aktivnosti, doživljaja, rasonode i drugih zadovoljstava vezanih uz kulturu vode.

1. Mogućnosti korištenja nautičkog turizma na Mediteranu

Mogućnost korištenja nautičkog turizma na Mediteranu ovisi o mnogo čimbenika, a najvažniji su oni koji ovisi o kapacitetu prihvatila plovila, mogućnosti popravaka ili remonta, opskrbe, ekologiji, pravnim propisima, zemljopisnim položajima luka, političkim odnosima i slično. Svaka od zemalja, koje razvijaju ili samo koriste nautički turizam ima svoje strategije razvoja, teškoće ili dobre strane u pristupu tom dijelu turizma. Za pravilan razvoj nautičkog turizma treba, uz tehničke i tehnološke čimbenike posvetiti posebnu pozornost drugim aspektima, koji su vrlo bitni za uspješan razvoj nautičkog turizma. Ekološki čimbenici su pri tome posebno važni. Izgradnja vezova, privezišta, remontnih baza, logističkih sadržaja i drugih za nautički turizam potrebnih čimbenika mogu bitno narušiti sklad prirode i izazvati velike ekološke probleme. Glede toga treba uvažavati pravila struke i ne dopustiti izgradnju svakog objekta komu i gdje to padne na pamet. Mediteran je posebno zanimljiv za istraživanje tendencija i trendova u nautičkom turizmu. U tom dijelu europskog kontinenta usredotočen je najveći dio plovnih jedinica, a sve to koriste i nautičari iz drugih dijelova svijeta. Glede toga na tablici 1. prikazujemo svjetske nautičke kapacitete za 2004. godinu.

Mediteran sadrži oko 46.000 kilometara uporabljive obale, koja je u većem dijelu naseljena i industrijalizirana, te betonizirana. Uz njegove obale živi oko 410 milijuna stanovnika u 22 zemlje, koje dodiruju njegove obale. Tijekom turističke sezone to područje posjeti godišnje oko 200 milijuna posjetitelja. Od navedenih 46 tisuća kilometara obale već je više od polovice popunjeno raznim sadržajima.² Od navedene brojke samo jedan posto je na neki način pod zaštitom.

Pri određivanju razine korištenja nekog prostora za potrebe korištenja za nautički turizam treba uzeti u obzir više čimbenika: a) odrediti mogućnost izgradnje nautičkih kapaciteta, b) odrediti stroge mjere kontrole poštivanja izgrađenog, c) organizirati zbrinjavanje otpadnih tvari iz objekata nautičkog turizma, d) osigurati sigurno uplovljavanje ili isplavlavanje plovila iz pristaništa. Pri tome treba obratiti pozornost na smanjivanje svih vrsti zagađenja koja se javljaju korištenjem nautičkog turizma.

² <http://www.pangea.org>.

Tablica 1. Nautički kapaciteti najsnažnijih svjetskih zemalja za 2004. godinu

<i>Zemlja</i>	<i>Broj luka i pristaništa</i>	<i>Broj vezova</i>
<i>Njemačka</i>	<i>2000</i>	<i>80.000</i>
<i>Finska</i>	<i>1700</i>	<i>80.000</i>
<i>Nizozemska</i>	<i>1200</i>	<i>250.000</i>
<i>Švedska</i>	<i>1000</i>	<i>200.000</i>
<i>Danska</i>	<i>500</i>	<i>56.000</i>
<i>Velika Britanija</i>	<i>355</i>	<i>206.000</i>
<i>Italija</i>	<i>343</i>	<i>90.500</i>
<i>Norveška</i>	<i>300</i>	<i>100.000</i>
<i>Španjolska</i>	<i>173</i>	<i>30.000</i>
<i>Grčka</i>	<i>140</i>	<i>8.400</i>
<i>Portugal</i>	<i>30</i>	<i>5.200</i>
<i>SAD</i>	<i>10320</i>	<i>2.024.397</i>
<i>Novi Zeland</i>	<i>1500</i>	<i>200.000</i>
<i>Kanada</i>	<i>1500</i>	<i>250.000</i>
<i>Japan</i>	<i>567</i>	<i>69.000</i>
<i>Australija</i>	<i>190</i>	<i>23.000</i>

Izvor: Časopis "More", ožujak 2004. str.37.

Svaka zemlja, koja nastoji razvijati nautički turizam treba stvoriti pravne ili ekonomske instrumente, kojima se treba utjecati na daljnji razvoj nautičkog turizma. Ti instrumenti trebaju se temeljiti na skladu s općepriznatim međunarodnim pravnim normama.

Suvremeni pogled na obalne i morske djelatnosti smatra te dijelove prirode područjem brze rentabilnosti, tj. bogaćenja, što je u potpunosti pogrešna politika. Sva obalna područja uz Mediteran već su velikoj mjeri devastirana, tereni su preskupi, a svaki posjednik takvih resursa drži da svojim novcem može kupiti što želi, a na tom kupljenom resursu može se ponašati kako hoće. Domicilno stanovništvo obalnog područja uz Mediteran, a to se odnosi na sve zemlje, već je dobro nagriženo takvom politikom. Veći dio se glede siromaštva iselio u prekomorske zemlje ili na kontinent, a na njihova mjesta dolaze neki drugi ljudi ili ranija ljudska staništa ostaju prazna.

2. Kružna putovanja kao dio nautičkog turizma

Prema svim istraživanjima Europa, a posebice njen mediteranski dio, najvažnije su turističke destinacije svjetskih razmjera.

U svezi toga treba naglasiti da je Mediteran, uz velika svjetska turistička plovna odredišta, postao važan dio europske turističke ponude. Jedan od dijelova turističke ponude je ponuda kružnih brodskih putovanja. Na tablici 2. prikazuje se broj putnika na kružnim putovanjima svijetom.

Uz sve navedeno, valja naglasiti da Mediteran, uz turističku ponudu zemalja mediteranskog bazena, sve više postaje odredištem svjetske turističke flote, koja sve više zastaje u lukama obalnih zemalja mediteranskog bazena. Tijekom posljednjih nekoliko godina tržište kružnih putovanja neprestano raste, a posebice nakon 2003. godine kada su u Mediteran počeli navraćati američki brodovi, nakon krize zbog rata u Iraku. Smirivanjem situacije na svjetskom turističkom tržištu mediteranski bazen je opet oživio, a sve velike kompanije planiraju svoja putovanja prema mediteranskim odredištima.

2. Putnici svjetskih kružnih putovanja od 1999. do 2002. godine

<i>Zemlja</i>	<i>1999.</i>	<i>2000.</i>	<i>2001.</i>	<i>2002.</i>
<i>Sjeverna Amerika</i>	<i>5,894.000</i>	<i>6,882.000</i>	<i>6,906.000</i>	<i>7,600.000</i>
<i>Velika Britanija</i>	<i>746.000</i>	<i>754.000</i>	<i>776.000</i>	<i>824.000</i>
<i>Kontinentalna Europa</i>	<i>989.000</i>	<i>1,097.000</i>	<i>1,205.000</i>	<i>1,296.000</i>
<i>Europa ukupno</i>	<i>7,629.000</i>	<i>8,733.000</i>	<i>8,887.000</i>	<i>9,720.000</i>
<i>Azija</i>	<i>700.000</i>	<i>634.000</i>	<i>600.000</i>	<i>600.000</i>
<i>Japan</i>	<i>168.900</i>	<i>216.000</i>	<i>200.000</i>	<i>220.000</i>
<i>Australija, Novi Zeland</i>	<i>110.000</i>	<i>85.000</i>	<i>75.000</i>	<i>105.000</i>
<i>Latinska Amerika</i>	<i>300.000</i>	<i>300.000</i>	<i>315.000</i>	<i>313.000</i>
<i>Ostali</i>	<i>160.000</i>	<i>170.000</i>	<i>190.000</i>	<i>240.000</i>
<i>Svijet ukupno</i>	<i>9,067.000</i>	<i>10,071.000</i>	<i>10,267.000</i>	<i>11,198.000</i>

Izvor: Travel & Tourism Analyst, Madrid, 2004, br. 2. str. 1.

Slijedeći nove trendove u nautičkom turizmu u smjeru kružnih putovanja mnoga europska poduzeća planiraju povećanje broja svojih plovećih objekata. Najveće europske plovibne kompanije kao što su Costa, Mediteran Shipping Cruises, Festival, Cunard i P&op, plove Mediteranom tijekom cijele godine. Kompanija Festival prva je uvela cjelogodišnje plovibne rute, te zimska sedmodnevna putovanja.

3. Kružna putovanja Mediteranom s ulaskom u hrvatske luke 2004. i 2006. godine

	<i>Za 2004. godinu</i>	<i>Za 2005. godinu</i>	<i>Za 2006. godinu</i>	<i>Indeks 2004.-2006.</i>
<i>Broj putovanja</i>	<i>313</i>	<i>456</i>	<i>565</i>	<i>115,0</i>
<i>Broj dana boravka</i>	<i>410</i>	<i>658</i>	<i>800</i>	<i>134,9</i>
<i>Broj putnika</i>	<i>335.685</i>	<i>511.417</i>	<i>597.708</i>	<i>120,0</i>

Izvor: Statističke informacije, <http://www.dzs.hr> (27.10.2006.)

Poslovnim potezom kompanije Costing uvođenja novog broda The Costa Fortuna počinje snažniji trend kružnih putovanja Mediteranom. Zanimanje za putovanja toga tipa postaje sve veće.³

Udio Hrvatske u tim kretanjima nije osobito zapažen, a skretanje brodova s kružnih putovanja prema hrvatskim lukama, osobito prema Dubrovniku, pokazuje kako postoji zanimanje za hrvatske posebnosti, samo treba poduzeti korake da se hrvatska ponuda približi inozemnoj potražnji. Poticaj tom trendu je rast turističkih dolazaka u Hrvatsku od približno 8, 4 posto godišnje.⁴

Na taj način može se, uz redoviti priljev turista, znatno potaknuti tržišni razvoj nautičkog turizma, a posebice brodskih kružnih putovanja. Već sada ima u Hrvatskoj dosta interesenata, koji si mogu priuštiti takav događaj.

Posebno povoljni turistički resursi, posebice prirodni i kulturni, omogućavaju uključivanje hrvatskih poduzeća u turističke tijekove nautičkog turizma, posebice korištenje kružnih putovanja. Kao jedan od najvažnijih čimbenika za to opredjeljenje je vrlo razvedena obala, te mnoštvo malih, srednjih i velikih luka i lučica.

Prema statističkim pokazateljima u hrvatske luke je tijekom 2004. godine, uz domaće brodove, uplovio 241 inozemni brod na kružnom putovanju. Od tog broja najveći dio je uplovio u luke Dubrovačko-neretvanske županije.

Tijekom 2005. godine u hrvatske luke je uplovilo 54.290 stranih plovila i na njima je bilo 297.600 stranih putnika. Treba naglasiti da je prosječan broj boravka putnika s kružnih putovanja samo 1,5 dana. Tijekom 2006. godine je u hrvatske luke uplovilo 52.667 inozemnih plovila sa 278.506 stranih putnika.

3. Glavne destinacije na Mediteranu za prihvat plovila

Za prihvat plovila na Mediteranu postoji mnoštvo luka, od Španjolske, Portugala, Francuske, Engleske i Italije, do Grčke, Turske, Cipra i Malte. Sve te mediteranske zemlje životno su vezane uz Mediteransko more. Stoljećima su razvijale infrastrukturu potrebnu za razvoj nautike. Gotovo sve navedene zemlje su pomorske zemlje sa snažnim pomorskim flotama i stanovništvom odraslim uz more. Za većinu ih zemalja Mediteran je životni izazov i potreba. Tijekom stoljeća na Mediteranu su vođeni mnogi ratovi.

Važnije luke i prihvatilišta brodova na zapadnoj obali Mediterana nalaze se u Španjolskoj i Portugalu. To su dvije zemlje koje povezuju kružna putovanja oceanskog tipa s mediteranskim rutama. Nautičke usluge tih zemalja su, prema podacima Nautical sport club iz Londona, na zadovoljavajućoj razini, te se savjetuje nautičarima da prije nego krenu prema oceanima, u lučkim ispostavama i marinama tih dvaju zemalja obave

³ Pančić, Kombol: (1994.)Kružna putovanja kao proizvod na turističkom tržištu, Zbornik radova Pomorskog fakulteta u Rijeci, str.215.

⁴ Turizam, [\(14.08.2005.\)](http://hgk.hr)

popunu svojih zaliha, ali i zatraže sve vrste savjeta što su potrebni za duge plovidbe. Najveća nautička središta nalaze se u Barceloni i Valenciji, gradovima na obali. Portugal ima snažne nautičke baze na Azorima i Castelu Brancu. Španjolska posjeduje morsku obalu dužine 4.964 kilometra, a Portugal 1.793 kilometra.

U Gibraltaru se nalazi čak nekoliko nautičkih centara koje su uspostavili Englezi za prihvat i opskrbu svojih plovnih jedinica, a danas stoje na usluzi svim nautičarima. U tim nautičkim centrima može se dobiti svaka usluga vezana uz svaku vrstu plovila.

S druge strane obala tih dviju pomorskih zemalja nalaze se nautički centri u Maroku, Alžiru i Tunisu, u tamošnjim lukama. Glede velikog nemara, korupcije i neorganiziranosti savjetuje se svim ozbiljnim nautičarima, ako ne moraju koristiti njihove usluge, da ih izbjegavaju.

Francuska je putem nekoliko velikih luka, posebice Marseillesa, sposobna pružiti nautičaru svaku potrebitu uslugu i opskrbu. Dužina morske granice je 3.427 kilometara. Kvaliteta radova je zagarantirana, jer su sve marine i lučke instalacije pod strogom kontrolom države. Iz Marseillesa se organiziraju velika putovanja prema drugim kontinentima, ali i kružna putovanja Mediteranom. Tu se nalazi jedan od najvećih mediteranskih centara nautičkog turizma. Uz to djeluju nautičke baze u Lionu, Nici i Le Havreu.

Italija sa svojim lukama i marinama, od Tirenskog do Jadranskog mora, pomorska je sila velikog formata. Posjeduje veliki broj plovnih jedinica. U njezinim nautičkim centrima može se obaviti svaki popravak plovnog objekta, te dobiti svaku traženu uslugu. Iz Venecije, Genove i drugih pomorskih gradova može se ostvariti prijevoz brodom u bilo koji dio svijeta. Italija posjeduje snažnu pomorsku flotu uz veliki broj privatnih plovila za osobna putovanja. Veoma su razvijena charter putovanja, te iznajmljivanje jahti i drugih manjih plovnih jedinica. Dužina morske obale iznosi 4.996 kilometara. Važnije nautičke baze nalaze se u Trstu, Veneciji, Genovi, Napulju, te na Siciliji i Sardiniji.

Cipar i Malta su dvije pomorske zemlje s razvijenim nautičkim turizmom. U tim zemljama, posebno u luci La Valeta, može se dobiti sva potrebna opskrba za plovila, te obaviti popravak ako zatreba. U te dvije zemlje skreću svi koji kreću kroz Sueski kanal, a stalno je pristajalište i za sva kružna putovanja u mediteranskom akvatoriju. Te dvije države su posebno istaknute po povijesno kulturnim ostavštinama, koje svakako treba posjetiti ako se nađe pokraj njih. U svakoj od marina u tom području može se iznajmiti plovilo sa i bez posade.

Grčka je od davnina poznata kao pomorska zemlja. Skoro svako mjesto uz obalu posjeduje svoje pristanište. Marina i drugih nautičkih centara ima svakih pedesetak kilometara. Najpoznatiji nautički centri nalaze se u Pireju, gdje se može dobiti svaka potrebna usluga za nautičara. Uz velike povijesno kulturne vrijednosti i baštinu mogu se iznajmiti plovila svake vrsti te ploviti otočkim akvatorijem. Dužina morske obale 13.676 kilometara. Važnije nautičke baze nalaze se u Ateni, Solunu, Janini, Patrasu i Pireju.

Arapski dio Mediterana, osim Egipta, nije posebno zanimljiv, a doskora je bio nezgodan za plovidbu, zbog pustinje, niske muljevite obale, bez posebnih znamenitosti, ali pod stalnom ratnom opasnosti. Egipat je priča za sebe. Pod utjecajem engleza u Egiptu je otvoreno nekoliko luka i nautičkih centara, od kojih je poznat onaj u Aleksandriji, te na Suezu. Aleksandrija je poznata kao pristanište još iz vremena faraona, kada se je iz nje polazilo na putovanja izvan Afrike. Skoro sva organizirana kružna putovanja Mediteranom dotiču ta mjesta u Egiptu. Pojedinačni nautičari na tim mjestima mogu dobiti svu potrebnu uslugu za svoja plovila.

Albanija nije poznata kao pomorska zemlja, a dugo vremena je bila u potpunoj izolaciji od svijeta. Posjeduje nekoliko manjih lučica i pristaništa od kojih je najpoznatiji Drač. U novije vrijeme vrše se naponi da se u Draču uspostavi nautički centar za potrebe inozemnih plovila, koja uplovljavaju u Jadransko more. Albanija posjeduje morsku obalu dužine 362 kilometra.

Slovenija, iako pretežito planinska zemlja, na svojoj dužinski kratkoj obali, razvila je solidne nautičke kapacitete suvremenih opredjeljenja. Uz to razvija i proizvodnju malih plovila nekoliko vrsta za potreba malih nautičara. Njeguje i razvija razne manifestacije vezane uz nautički sport. Korištenjem svoje obale u cilju razvoja nautičkog turizma svrstava se u sam vrh svjetskog nautičarstva. Posjeduje morsku obalu dužine 32 kilometra. Nautičke baze posjeduje u Piranu i Kopru.

Crna Gora je u nautičkom smislu totalno nepoznata, iako posjeduje nekoliko vrlo povoljnih pozicija za razvoj nautičkog turizma.

Hrvatska je jedna od povijesnih pomorskih zemalja na Mediteranu. Posjeduje vrlo razvedenu obalu s mnogo luka, lučica i raznih vrsta pristaništa. Još su uvijek izuzetno velike mogućnosti za daljnji razvoj nautike, kao i drugih vrsta turizma vezanog uz more. Posjeduje mnogo nautičkih centara, od kojih su najpoznatiji Opatija, Zadar, Split, Dubrovnik, Poreč i drugi. Usluge koje se pružaju korisnicima nautičkog turizma i drugim nautičarima zadovoljavajuće su. U nautičkim centrima korisnici mogu iznajmljivati plovila, ili koristiti vlastita plovila sa svom potrebnom uslugom. Mnogi inozemni nautičari u hrvatskim marinama čuvaju svoja plovila. Posjeduje morsku obalu dužine 5.790 kilometara.

4. Osobine glavnih destinacija za razvoj nautičkog turizma

Mediteran je posebice zanimljiv za istraživanje trendova i tendencija u nautičkom turizmu ili nautici uopće. Pri analizi nautičkih trendova na Mediteranu u obzir treba uzeti samo nekoliko zemalja koje su razvile nautički turizam, kao što su Francuska, Italija, Grčka, Turska i Hrvatska. U nastavku istraživanja nastojati će se dati pregled stanja u nautičkom turizmu u te četiri najznačajnije pomorske regije na Mediteranu, kao i njihove važnije nautičke osobine.

Prema istraživanju Tomas, obavljenom tijekom nekoliko godina, ukazuje se da 58 posto nautičara koji su tijekom 2005. godine uplovili u Jadransko more posjetilo više

zemalja tog okruženja.⁵ Svi ispitanici su iskazali zadovoljstvo prirodom i okolišem.

Italija se sastoji od deset regija od kojih su tri oslonjene na jadransku obalu. To su Veneto, Puhlia i Molisse, u kojima je registrirano ukupno 30.114 vezova za nautička plovila.⁶

Talijanska nautička flota djeluje u četiri mora Jadranskom, Ligurskom, Jonskom i Tirenskom. Uz veći broj socijalnih, kulturnih i povijesnih čimbenika, koji su važni za razvoj te vrste turizma, posjeduju i specijaliziranu opremu i stručnu radnu snagu. Najbolje uvjete za razvoj nautičkog turizma posjeduje regija Campanie, koja je mnogo pogodnija za razvoj nautičkog turizma od drugih dijelova Italije. Država posebno utječe na razvoj te vrste turizma svojim poticajima i zaštitnim mjerama. Zakonska regulativa, koja se primjenjuje u nautičkom turizmu znatno je pojednostavljena i pristupna svakom pismenijem stanovniku. Registracija plovila, kao i plaćanje raznih poreza i davanja za pojedino plovilo krajnje je jednostavno.

Grčka je sljedeća zemlja, koju treba istražiti. Sa sviju strana je okružena s četiri mora, Mediteranom, Jonskim, Egejskim i Jadranskim morem. Grčka između, ostalog živi, od mora i za more. Jedna je od najsnažnijih turističkih destinacija na svjetskoj razini. Prema svjetskoj statistici nalazi se na 15. mjestu najvećih svjetskih turističkih destinacija. To je zemlja toliko puna plovnih jedinica da više nema dovoljno smještajnih kapaciteta za nove vezove. Prema iskazima udruge nautičara Grčke Ellas maritime, uzduž razvedenih obala Grčke u raznim marinama ima oko sedam tisuća vezova, a samo u području obalnog dijela Atike traži se više od deset tisuća novih vezova.

Grčka turistička udruga planira izgraditi više novih marina kojih sada ima oko dvadeset, a namjera je izgraditi još oko trideset, što bi pokrilo trenutne potrebe tog segmenta nautičkog turizma. Uz to bi se trebalo izgraditi dvadeset i četiri sidrišta za veće plovne jedinice na najatraktivnijim otocima. Na taj bi se način u Grčkoj izgradilo i za taj vid turizma pripremljeno više od šesnaest tisuća novih vezova.⁷

Izgradnju novih nautičkih kapaciteta trebali bi financirati privatni ulagači sa svojim sredstvima. Da bi ostvarila taj naum, Grčka je raspisala međunarodni natječaj kojim bi se potaknula izgradnja novih marina, lučica i vezova, čime bi se znatno pojačali nautički kapaciteti. Pri tome se planira veličinu novih nautičkih kapaciteta prilagoditi veličini pojedinih grčkih otoka ili otočkih luka. Na taj bi se način povezalo obalno područje koje je posebno atraktivno i to od Peloponeza preko Cyklada do Dodecanesea. Na taj bi se način stvorili uvjeti za prihvat nautičkih plovila sa zapadnih obala Mediterana, a težište korištenja novih kapaciteta ostvarilo bi se putem yacht charter sektora.

Francuska je jedna od nautički najrazvijenijih zemalja u Europi. Svoju nautičku flotu razvija na dvije obale – Mediteranskoj i Atlantskoj. Za korištenje nautičkih putovanja koriste se razni tereni i vrste obala, počevši od plitkih obala uz englesko otočje

⁵ Stavovi i potrošnja nautičara u Hrvatskoj, Nautika Tomas 2004. Institut za turizam, Zagreb, str. 39.

⁶ <http://www.pangea.org>

⁷ <http://www.Grece.gr>

i rijetkih nautičkih centara, do suvremenih nautičkih postrojenja na Azurnoj obali i obalama Korzike sa svim suvremenim sadržajima i visokom razinom standarda. Nautički centri su izgrađeni duž cijele francuske mediteranske obale. Uz normalna nautička postrojenja posjeduju dosta suhih vezova na obali, gdje se plovila, u vrijeme zime, izvlače na obalu radi popravaka ili drugih namjera. U vrijeme čitave godine svi su kapaciteti u nautičkim centrima popunjeni, a posebno je teško naći slobodno mjesto u vrijeme ljeta. Francuski nautički turizam je izuzetno razvijen, čemu svjedoči podatak da je na samo dvije stotine kilometara francuske obale izgrađeno dvadeset i devet marina, koje posjeduju dvadeset i dvije tisuće vezova.

Primjerice, na Korzici koja ima dvije stotine i pedeset tisuća stanovnika djeluje trideset i pet marina sa sedam tisuća vezova.⁸

Turska nije pomorska zemlja iako se oko nje nalaze tri mora – Egejsko, Mediteran i Crno more. U povijesti nije nikada predstavljala značajniju pomorski silu.

U suvremeno doba Turska razvija prihvatne kapacitete za nautički turizam. Pri tome nastoji skrenuti prema svojim obalama znatan dio od oko sedamsto i pedeset tisuća plovila koja plove Mediteranom. U nautičare koji plove uz Turske obale ulaze mahom najbogatiji ljudi Europe i svijeta. Primjerice, samo jedno pristajanje plovila u nautičko pristanište plaća se koliko stoji prihvat oko trideset normalnih turista. Turska država se odlučila za prodaju nautičkih instalacija inozemnim ulagačima, a prema izvješću Turske turističke banke (Turkive tourist Bank) već su prodane tri marine, dok se ostale instalacije pripremaju za prodaju.

5. Nautički turizam u Hrvatskoj

Zahvaljujući svojim prirodnim resursima i zemljopisnom položaju Hrvatska ima sve uvjete da privuče značajne količine europskih nautičkih resursa. Razvedenost hrvatske obale, uz veliki broj otoka, važan je čimbenik razvoja nautičkog turizma. Kao ograničenje daljnjem razvoju nautičkog turizma u budućnosti se može pojaviti nedostatak vezova za sva ona plovila koja će se pojaviti u Jadranskom moru i uz hrvatsku obalu. Budući razvoj nautičkog turizma treba planirati u suglasju s drugim dijelovima turizma, te primjenjivati sustav održivog razvoja. Daljnji razvoj treba se provoditi u dva pravca. Treba maksimalno koristiti postojeće kapacitete, te graditi novu korisnu infrastrukturu. Drugi dio treba razvijati zabavne sadržaje u blizini nautičkih baza. Pri tome treba potaknuti iznajmljivanje vezova, inozemnim nautičarima uz potpunu uslugu čuvanja, popravaka i remonta njihovih plovila.

Za nautički turizam može se reći da je najprofitabilniji i najperspektivniji turistički proizvod u Hrvatskoj s najboljom perspektivom razvoja koji, bez problema, može izaći na inozemno tržište. Za hrvatske nautičke osobine zanimanje pokazuju nautičari iz vrlo udaljenih dijelova svijeta.

⁸ <http://www.noonsite.com>

Kapaciteti hrvatskog nautičkog turizma tijekom 2005. godine bili su sljedeći: u marinama, lukama i lučicama bilo je 58.045 postelja namijenjenim nautičkim turistima, što u ukupnoj turističkoj ponudi čini 6,9 posto. Najveći dio nautičkih postrojenja nalazi se na Kvarneru, zadarskom i dubrovačkom području, što čini oko 60 posto ukupne ponude. Tijekom 2004. godine u nautičkom turizmu ostvareno je 316,8 milijuna kuna prihoda. Najveći dio, čak 76,3 posto, ostvaren je iznajmljivanjem vezova.

Proteklih godina je primjetan rast kvalitete usluga u hrvatskim marinama, ali još uvijek se događaju razni propusti, tako da kvaliteta nije onakva na koju su naučeni nautičari iz razvijenih zemalja. Prema istraživanju TOMAS, provedenom 2004. godine, inozemni nautičari bili su zadovoljni samo dvama pitanjima "ljepota prirode i krajolika" i "osobna sigurnost", dok je srednje ocijenjena ponuda u marinama pod pitanjem "uslužnost osoblja u marinama". Sa svim drugim pitanjima inozemni turisti nisu bili zadovoljni. Nešto bolje je bilo ocijenjen "prihvat u marinama" koji se odnosio na nautičare u charteru.

Većina ulaganja u infrastrukturu marina odnosila se na ulaganja u investicijsko održavanje i poboljšanje kvalitete usluga, što je pomoglo povećanje cijena usluga za oko 12 posto.⁹ Primjetno je da su cijene usluga u privatnim marinama bitno niže, a raznovrsnije i kvalitetnije, nego je to slučaj kod državnih. To je dokaz da se u Hrvatskoj sve više pozornosti pridaje kvaliteti usluga i sigurnosti plovila.

Priljevom sve više inozemnih nautičkih turista prema Hrvatskoj postoji mogućnost veće potražnje za vezovima što se treba preduhitriti. Osim toga, razvoj charter djelatnosti potaknuo je stvaranje većeg broja privatnih malih poduzeća kojima je djelatnost usko povezana s nautičkim turizmom. Kao posljedica takvih trendova, u samo nekoliko godina, broj registriranih plovnih charter objekata od tisuću porastao je na dvije tisuće i sedam stotina, koliko ih je registrirano u registru plovnih objekata Hrvatske.

Prosječna dužina plovila u marinama u proteklom vremenu porasla je sa 10,5 metara na 13-13,5 metara. Takva plovila u većini koriste inozemni nautičari te se hrvatske marine nastoje prilagoditi novim trendovima.

Među hrvatskim marinama najbolje obavljaju svoj posao "Frapa" – kod Rogoznice, marina "Punat" na Krku, "Dalmacija" iz Sukošana i "Kremnik" kod Primoštena.

Trend porasta turističkih noćenja u lukama nautičkog turizma nastavljen je i dalje, tako da je 2005. godine ostvareno 1.131.000 noćenja, što je povećanje od 0,9 posto prema prethodnoj godini. U ukupnom broju noćenja u Hrvatskoj nautički turizam sudjeluje samo sa 2,2 posto. U isto vrijeme iskorištenost luka nautičkog turizma povećala se sa 19,4 posto na 19,49 posto, ali je to još uvijek ispod moguće razine iskorištenosti ukupnih kapaciteta u Hrvatskoj, koja je iznosila 60,21 posto.¹⁰ Radi što boljeg uvida u kretanje iskoristivosti i stvarnih kapaciteta luka u Hrvatskoj na tablici se prikazuje ostvareno u 2004. i 2005. godini.

⁹ <http://croatiabiz.com> (15.12.2005.)

¹⁰ Stavovi i potrošnja nautičara u Hrvatskoj, Tomas 2005. Institut za turizam, Zagreb, str. 41.

Tablica 4. Noćenja i iskoristivost lučkih kapaciteta u nautičkim lukama Hrvatske

	Noćenja		Iskorištenost kapaciteta	
	2004.	2005.	2004.	2005.
Luke nautičkog turizma	1,121.316	3,271.620	19,04 %	19,49 %
Ukupno	47,145.505	50,735.024	58,18 %	60,21 %
Udio luka nautičkog turizma u ukupnim kapacitetima	2,4 %	2,2 %	-	-

Izvor: Turistički promet u Hrvatskoj u vremenu I-X mjesec 2005. <http://www.mmtpr.hr> (12.12.2005.)

Najviše su nautičari posjećivali i ostvarivali noćenja na srednjem jadranskom području. Ciljano, posjećivali su Nacionalni park Kornate. Nakon toga posjećivali su zadarsko područje, jer se tu nalazi veći broj atraktivnih otoka. Na kraju, po posjećenosti je Splitsko-dalmatinsko područje.

U velikoj većini na hrvatsko more dolaze nautičari iz razvijenih europskih zemalja. U tom broju noćenja domaći nautičari čine mali udio od samo 5 posto.

Tablica 5. Broj dolazaka i noćenja turista u lukama nautičkog turizma 2001. i 2004. godine

	Dolasci			Noćenja		
	2001.	2004.	Indeks	2001.	2004.	Indeks 2004/
Njemačka	141.033	162.920	115.5	210.773	268.722	127.5
Austrija	134.116	142.139	106.0	188.390	227.284	120.6
Italija	137.339	168.740	122.9	184.641	215.875	116.9
Slovenija	33.268	43.851	131.8	49.594	69.046	129.2
Hrvatska	23.214	40.090	172.7	31.877	57.206	179.5
Velika Brit.	23.063	38.101	165.2	33.045	48.714	147.4
Mađarska	14.293	34.463	241.1	18.982	43.308	228.2
Češka	18.529	33.211	179.2	24.566	43.918	159.3
Poljska	13.433	23.990	178.6	17.718	27.336	154.3
Francuska	8.437	21.712	257.3	11.839	27.260	230.3
Nizozemska	4.426	11.002	248.6	6.223	14.631	235.1
Ostali	29.309	62.810	214.3	44.262	85.857	194.0
Ukupno	580.460	783.029	134,9	824.910	1,129.157	136.9

Izvor: Stavovi i potrošnja nautičara u Hrvatskoj, Nautika Tomas 2004, Institut za turizam Zagreb, str. 20.

Takva razlika u noćenjima je posljedica razlike u platežnoj moći inozemnih i domaćih nautičkih turista. Primjerice, hrvatski građani čine manji udio u nacionalnom turizmu, jer je njihova platežna moć mnogo slabija nego je to slučaj s inozemnim gostima. Hrvatski turisti u većini odsjedaju kod prijatelja, rođaka ili u porodičnoj starini, tako

da ih nikakve statistike ne mogu obuhvatiti u svom istraživanju. Prilično točno stanje turista u pojedinim mjestima može se ustanoviti jedino po količini prodanog kruha i osnovne hrane, koja u ljetnim mjesecima enormno poraste u svim mjestima na obali.

Nautički turisti prilikom svojih putovanja ostvaruju razne vrste troškova. Prema istraživanju Tomos takvo jedno putovanje iziskuje 1.281 eur po osobi, pri čemu prijevoz od polazne luke do odredišta iznosi oko 10 posto, troškovi plovila 56 posto, a ostali troškovi oko 34 posto. Ti podaci prikazuju se u tablici 6.

Tablica 6. Prosječni troškovi putovanja nautičkih turista

	<i>Ukupno</i>	<i>Individualna plovidba</i>	<i>Charter</i>
<i>Ukupni troškovi putovanja</i>	<i>1,280,70</i>	<i>1,189,89</i>	<i>1,474,51</i>
<i>Troškovi prijevoza od polazne luke do odredišta</i>	<i>129,23</i>	<i>137,17</i>	<i>112,28</i>
<i>Troškovi plovila</i>	<i>710,95</i>	<i>553,75</i>	<i>1,046,48</i>
<i>Ostali troškovi</i>	<i>440,52</i>	<i>498,98</i>	<i>315,74</i>
<i>Prosječan broj osoba na plovilu</i>	<i>4,1</i>	<i>3,7</i>	<i>5,0</i>
<i>Prosječan broj osoba za koje su iskazani troškovi</i>	<i>3,6</i>	<i>3,2</i>	<i>4,4</i>
<i>Prosječan broj ostvarenih noćenja na plovidbi</i>	<i>16,1</i>	<i>19,0</i>	<i>9,8</i>

Izvor: Stavovi i potrošnja nautičara u Hrvatskoj; Nautika Tomas 2005. Institut za turizam, Zagreb, str.47.

Prilikom posjeta nekoj marini ili uopće destinaciji, nautički turisti najčešće posjećuju restorane, slastičarnice, odlaze u kupovinu ili na izlete, posjećuju lokalne znamenitosti i zabave. Kod korištenja nautičkog turizma manje je značajno godišnje doba, što se odražava na dužinu turističke sezone u zemlji posjeta. Glede toga veći dio marina aktivno radi tijekom cijele godine.

Zaključak

Nautički turizam predstavlja vrlo perspektivan oblik suvremene turističke ponude. Temelji se na prirodnim resursima, čistom moru, razvedenoj obali i slično. Istraživanje broja korisnika toga tipa turističke ponude u svijetu, a posebice na Mediteranu pokazuje stalni rast. U Mediteranskoj sredini najviše ima plovnih jedinica iz ekonomski najbogatijih zemalja, jer nautički turizam je elitni turizam kojeg koriste, prije svega, bogati pojedinci. Uz to je vrlo skup sport, hobi ili uživanje. Za primjer treba navesti, da samo jedno uplovljavanje u marinu, košta koliko boravak trideset običnih turista. Treba napomenuti, da je u svijetu, a posebice na Mediteranu, u zemljama koje nastoje razviti takav oblik turističke ponude u tijeku izgradnja velikog broja marina, vezova, privezišta, te raznih popratnih sadržaja potrebnih za razvoj nautičkog turizma. More je oduvijek privlačilo ljude s kopna i predstavlja važan poticaj za turistička morska

putovanja. Ljudi koji žive uz more od mora žive na razne načine, dok ljudi koji žive udaljeni od mora, prihvaćaju more kao doživljaj, avanturu ili način da dožive novu pustolovinu. Doživljaji vezani uz nautički turizam mnogo su intenzivniji nego je to slučaj s normalnim turističkim uslugama. Tijekom tehničkog i tehnološkog razvitka suvremenih plovila, nautički turizam je razvio nove oblike korištenja, koji su dostupni ljudima s nešto nižim prihodima, na način da se organiziraju charter putovanja raznim morima. Zemlje s najrazvijenijim charter putovanjima jesu u svjetskim razmjerima SAD, Japan, Kanada, a na Mediteranu Italija, Velika Britanija, Francuska i Grčka. Sve su to velike pomorske nacije s velikom pomorskom tradicijom.

Suvremena nautička putovanja su organizirana za ljude niže platežne moći, uz samo putovanje, pružaju putnicima razne druge sadržaje, kao što su posjeti kulturnim, povijesnim i zabavnim sadržajima.

Trendovi razvoja nautičkog turizma u Hrvatskoj provode se na sličan način kao i u svijetu. U Hrvatskoj se grade novi nautički sadržaji, jer u zemlju dolazi mnogo inozemnih nautičara. Iako za sadašnji broj plovila, koja pristaju u Hrvatske marine i luke ima dovoljno sadržaja, grade se novi i opremljeniji nautički kapaciteti.

Na svaki način Hrvatska ima sve resurse potrebne da postane nautička velesila, posebice kada je u pitanju individualni nautički turizam.

Literatura:

1. Ban, I.: (1999.) Promjena na tržištu pomorskih krstarenja i njihov odraz na morske luke, Suvremeni promet, br. 1-2, Zagreb.
2. Brešković, J., Novaković, R.: (2002.) Razvoj turističkih destinacija pod utjecajem kruzing turizma, Naše more, br. 1-2, Dubrovnik.
3. Dulčić, A.: (2002.) Nautički turizam i upravljanje lukom nautičkog turizma, Ekokon, Split.
4. Kušen, E.: (1995.) Znamo li što imamo, UT Ugostiteljstvo i turizam, Zagreb, br. 1.
5. Pančić, Kombol, T.: (1994.) Kružna putovanja kao proizvod na turističkom tržištu, Zbornik radova Pomorskog fakulteta u Rijeci, Rijeka.
6. McInture. (1993.) Sustainable Tourism Development: Guide for Local Planners, WTO, Madrid
7. Veselica, M.: (1995.) Ambijent i strategija razvoja hrvatskog jadranskog turizma, Razvojni problemi turizma hrvatskog jadrana, Znanstveni simpozij, Tržište, broj 1-2.
8. Turistički promet u Republici Hrvatskoj od I-X mjeseca 2005. godine., <http://www.mmtpr.hr> (12.12.2005)
9. <http://www.pangea.org>.
10. Turizam, <http://hgk.hr> (14.08.2005.)
11. Stavovi i potrošnja nautičara u Hrvatskoj, Nautika Tomas 2004. Institut za turizam, Zagreb, str. 39.
12. <http://www.pangea.org>
13. <http://www.Grece.gr>
14. <http://www.noonsite.com>
15. <http://croatiabiz.com> (15.12.2005.)

Daniela Gračan, Romina Alkier Radnić, Ana Vizjak

Nautical Tourism Development in the Mediterranean

Summary

It has been thousands of years now since vessels have first sailed the Mediterranean Sea for commercial purposes. Apart from its commercial use, in the past few centuries other uses of the sea have also developed in relation with sports, scientific research and travel and tourism industry. In addition, in the recent century people have developed a very special use of the Mediterranean – pleasure sailing as a way to spend one's holidays actively. This form of active holidays is normally related with tourism. The availability of nautical tourism in the Mediterranean depends on a number of significant factors, such as boat accommodation facilities, ship repair services, ship supply, environment protection, legislation, geographic situation of ports, political relations and the like. Each of the countries involved in the nautical tourism development and/or practicing have their own development strategies as well as their bad and good sides in approaching this branch of the travel and tourism industry. Proper nautical tourism development calls, apart from technical and technological factors, for particular attention to other aspects which are essential for efficient development of nautical tourism.

In determining a nautical tourism facility occupancy level, there are several factors to be taken into consideration; a) possibility for the nautical facility construction, b) strict control of the constructed facility, c) waste disposal, and d) safe port entering and leaving. Special care should be taken of pollution reduction in relation with nautical tourism.

Key words: nautical tourism, development, achievement, development possibilities in the Mediterranean, Croatian nautical tourism

Sviluppo del turismo nautico nel mediterraneo

Sommario

L'uso del mare Mediterraneo a scopi marittimi risale nella notte dei tempi.

Negli ultimi secoli accanto all'uso commerciale del Mediterraneo sono sorte altre esigenze: l'impiego del mare a scopo sportivo, scientifico e turistico.

Nell'ultimo centennio si è sviluppata una forma del tutto speciale di uso del mare e cioè l'hobby della navigazione come aspetto di vacanza attiva, aspetto questo naturalmente collegata al movimento turistico.

L'opportunità di sviluppo del turismo nautico nel Mediterraneo dipende da vari fattori. Tra i più importanti si annoverano la capacità di ricezione dei natanti, la possibilità di carenaggio, lavori di riparazione e revisione, la possibilità di rifornimento, la salvaguardia ecologica, il rispetto delle norme di legge, la dislocazione geografica dei porti, i rapporti politici vigenti ecc. Ciascun paese che tende ad usufruire del turismo nautico o ad incrementarne lo sviluppo ha una propria strategia di approccio con gli inerenti lati positivi e difficoltà. Accanto ai tanti fattori tecnici e tecnologici, è necessario affrontare altri aspetti di importanza vitale per un proficuo sviluppo del turismo nautico.

Per stabilire il livello di fruizione di un'area ad uso del turismo nautico è necessario prendere in esame vari fattori: a) determinare la possibilità di costruzione degli impianti nautici b) fissare severe misure di controllo per il rispetto delle costruzioni c) organizzare lo smaltimento dei rifiuti prodotti dal turismo nautico d) provvedere alla sicurezza di entrata ed uscita dei natanti dagli approdi e) dedicare massima attenzione alla riduzione di tutte le forme di inquinamento collegate alla fruizione del turismo nautico.

Parole chiave: turismo nautico, sviluppo, portata, opportunità di sviluppo del turismo nautico nel Mediterraneo, turismo nautico croato